

XAVEER DE COCK

Enkele dagen geleden (namelijk op 10 maart) was het 175 jaar geleden dat de schilder Xaveer De Cock geboren werd.

Toen dit 150 jaar geleden was, in 1968, schreef Pierre Kluyskens een artikel over de gebroeders De Cock.

Wij zijn er van overtuigd dat onze leden met belangstelling kennis zullen nemen van deze tekst die wij hier herpubliceren met de vriendelijke toestemming van de familie Kluyskens.

Men citeert ze in een adem, "de Gebroeders De Cock": Xaveer, de oudste, honderd vijftig jaar geleden, op 10 maart 1818 geboren, en Cesar, de jongste, die op 23 juli 1823 ter wereld kwam, beiden waarschijnlijk in het ouderlijk huis van de Hoogpoort, waar hun vader, Jan-Baptist De Cock, het in die tijd nog nederig beroep van kleermaker uitoefende.

Jan-Baptist was enkele jaren voordien in het huwelijk getreden met een Waals meisje uit Namen, Marie-Thérèse Bequet, die hem drie zonen en drie dochters, driemaal een koningsdroom schonk, maar nooit heeft de man de vreugde mogen smaken van de eerste suksessen van zijn twee zonen, een van de menigvuldige aanvallen van cholera-morbus die Gent in de XIXe eeuw teisterden, greep hem bij zijn eerste slachtoffers en sleurde hem na enkele dagen naar het graf.

Voor de jonge weduwe, alleen gebleven met een zo talrijke kroost, werden het zeer moeilijke jaren: de kinderen werden van de school gehaald omdat de moeder zelfs het schamele schoolgeld niet meer kon betalen, en voor hen begon de bikkelharde strijd voor leven en brood.

Wij stellen ons gewoonlijk mensen uit vorige generaties, mensen die wij niet

gekend hebben, voor zoals hun portret, een foto uit het familie-album ze voor het nageslacht heeft gefixeerd en wij vergeten veelal dat er dikwijls een hele brok leven en strijd deze prent of foto voorafgaat.

De twee "officiële" foto's van de gebroeders De Cock zijn van iedereen gekend en werden genomen op een ogenblik dat bestellingen, eerbewijzen en successen allerhande hun artistieke loopbaan waren komen bekronen. Xaveer heeft van zijn bohème-periode nog enkel de wilde haarbos en de even wilde snor behouden; het portret staat zowat halfweg tussen dat van een Multatuli en van een Dumas vader, het moet ontegensprekelijk zijn talrijke cliënten uit de begoede burgerij, die heel wat briefjes in zijn schilderijen investeren, vertrouwen inboezemen. Het portret van Cesar daarentegen, met lang wit haar en dito snor, is een van de mooiste artistieke fotos die de grote Gentse fotograaf Edmond Sacré heeft gemaakt. Cesar De Cock is in dat portret, een kracht van de natuur gebleven, een dichter, een boer met sluwe en pittige ogen; onweerstaanbaar wekt dit portret in mij het beeld op van de stoere Gaston Dominici... Op het aangezicht zowel van Cesar als van Xaveer leest men de fierheid van

de uiteindelijke overwinning na jaren van beproeving en noeste arbeid.

Dichters zijn doorgaans geen vechters; Xaveer en Cesar De Cock waren dichters, dichters met het penseel, en nochtans hebben zij hard, koppig gevochten om er te komen, om zich, op eigen krachten, beroofd van zoveel zaken die in het leven onmisbaar zijn om sukses te bekomen, te kunnen opdringen.

Zij leefden beiden intens, dicht bij en samen met de natuur, en zij werden beiden oud: Xaveer 78 jaar, Cesar 81. Zij hebben oneindig veel geschilderd en elk schilderij is de vrucht geworden van veel inspanning en arbeid, zelfs al lijkt een landschap van een De Cock ons soms een zeer vlotte en gemakkelijke improvisatie op het doek.

Zij hebben in het schilderen het "waarom" van hun eigen leven ontdekt, zij hebben hun persoonlijkheid met de kunst, met hun kunst vereenzelvigd: een geweldige drang naar picturale eerlijkheid, een liefde tot en een eerbied voor de natuur zoals zij zich veropenbaart aan een realistisch oog en aan een dichterlijke ziel.

In om het even welk schilderij of beeldhouwwerk van een kunstenaar uit een vorige generatie, voelen wij iets dat voor ons verouderd is, dat van onze tijd niet meer is.

Wanneer wij echter komen te staan voor de "Meerschstraat" van Xaveer of "de weg naar het Patijntje" van Cesar De Cock, beseffen wij dat dit "verouderd iets" tot een minimum is teruggebracht. Die werken zijn zo eerlijk, zo natuurlijk, zo fris en zo humaan geschilderd, met een zo spontane, dichterlijke toets, dat zij niet vastkleven aan een bepaalde periode en dat wij ons volledig mens voelen bij het aanschouwen van deze schilderijen, ons als het ware decomplexeren en opgaan in de atmosfeer die de kunstenaar heeft willen uitdrukken. Het is een gevoel dat wij onmogelijk hebben bij het bekijken of zelfs bewonderen van werken uit de periode die de De Cocks voorafging of uit het impressionistisch of expressionistisch tijdvak.

Misschien is de kunst van de gebroeders De Cock, tussen de traditionele kunst die in het midden van de vorige eeuw verstarde en verhard was, en de aanloop naar het fantastisch avontuur van de moderne kunst, samen met de kunst van de paysagisten van Barbizon met dewelke zij een zo nauwe verwantschap vertoont, juist dat "moment" geweest van evenwicht en harmonie, van oprechtheid, moment dat nodig en zelfs noodzakelijk was op het ogenblik dat de kunst een nieuwe sprong in het onbekende ging wagen, zowat als de atleet die een geweldige voorraad frisse lucht inademt vooraleer een aanval op een rekord te wagen.

Zulks legt wellicht de grote en heilzame invloed uit die de kunst van de gebroeders De Cock te onzent heeft uitgeoefend, niet aan de oppervlakte maar in de diepte, op talrijke kunstenaars die na hen kwamen en die, ofschoon zij uiterlijk techniek, onderwerp en klimaat van de De Cocks verloochenden, hun boodschap in hun werk indachtig bleven, al was het bij sommigen onbewust.

Men mag en men kan niet meer schilderen zoals zij het deden: artistiek, historisch, sociaal is dit "moment" voorbij, maar het behoudt zijn charme, zijn finesse, zijn realiteit, het blijft spreken tot een aspekt van onze persoonlijkheid dat nooit zal uitsterven: de drang zelfs de dwang ons op bepaalde ogenblikken van ons bestaan en van onze activiteit, hals over kop, zij het dan ook maar zeer kortstondig, te werpen in de grenzeloze wereld van het natuurschoon dat ons rust, vrede en verloren evenwicht terugschenkt.

Het is een bijna identiek aangevoelde reactie voor de natuur die de kunst van de gebroeders De Cock verbindt en hun loopbaan op bepaalde tijdstippen evenwijdig deed lopen, al is er bij Xaveer, de dieren- en landschapschilder misschien meer nuchterheid te bespeuren dan bij Cesar, de dichterlijke paysagist.

Hun levenswijze ook is nogal uiteenlopend geweest; zij gingen uiteen, vonden mekaar terug, waren gelukkig om dit weerzien, maar vervolgden dan hun eigen weg.

De carrière van Xaveer staat dicht bij het quod plerumque fit van de kunstenaars in de XIXe eeuw, zij is meer klassiek, minder avontuurlijk. Xaveer heeft het avontuur niet gezocht, hij heeft ook niet de harde strijd ontweken en hij is ook nooit, zelfs wanneer het succes hem uiteindelijk toelachte, artificieel geworden.

Zijn begin was pijnlijk, vooral materieel, maar het geluk stond toch enigszins aan zijn zijde wanneer een Gentse handelaar en meceen, Gaillard het hem mogelijk maakte twee jaar lang in de leer te gaan te Antwerpen in het atelier van Ferdinand De Braekeleer. Hij heeft er geleerd al wat men in een atelier leren moet: techniek, kennis, vakmanschap, maar zijn inspiratie, zijn onderwerpen lagen in de wijde natuur verscholen. Zelfs Parijs trok hem maar matig aan; het is te Barbizon en te Veule dat hij zich volledig kon veropenbaren en uitdrukken; het is daar dat het succes hem voor het eerst toelachte omdat een paar kenners onmiddellijk hadden ingezien dat men na al het kunstmatige van de doeken die men gedurende jaren op de markt had gebracht, Xaveer De Cock en de landschapschilders van Barbizon een terugkeer inluiden tot een kunst zonder complexen, zonder leugen, zonder pathos of retoriek.

In België teruggekeerd vestigde Xaveer zich te Deurle met vrouw en kind. Hij sleet er gelukkige dagen, werkend als een slaaf maar beloond om zijn ernst en zijn inspanningen. 's Winters trok hij dikwijls naar Parijs, naar de tentoonstellingen en Salons, maar in de zomermaanden bleef hij schilderen aan de oevers van de Leie, aan de rand van de stad waar alles nog natuur en dichterlijkheid was.

Meer bewogen en gevarieerd was de loopbaan van Cesar. Hij was forser, geweldiger van natuur, van temperament. Hij volgde lessen aan de tekenacademie, schilderde, tekende, etste maar zulks was niet voldoende om de onstuimigheid en de dichterlijkheid van zijn karakter uit te putten. Hij liep ook

school aan het Conservatorium, behaalde prijzen, speelde viool, zong in de St. Baafskerk, in de St. Jacobskerk, op 's Heiligskerst. Albert Dommange, zijn leraar, stuurde hem naar Parijs met een paar aanbevelingsbrieven. Gedurende jaren werkte Cesar in de Franse hoofdstad als een beul: 's morgens als zanger in de St. Rochuskerk, 's middags schilderde hij, ging dan het lof zingen en 's avonds speelde hij viool in het orkest van de Châteletschouwburg, 's nachts bereidde hij het werk voor de volgende dag voor: alles samengerekend betekende zulks voor Cesar een jaarwedde van 1.600 fr.

Te Parijs ontmoet hij Xaveer en diens beschermer, Buon, een invloedrijk heerschap in de wereld van de kunst.

Over muzikale of artistieke carrière heeft het lot zelf beslist. Cesar De Cock werd plots doof ten gevolge van een grote smart veroorzaakt door het overlijden van een nicht die hem nauw aan het hart lag en deze doofheid stelde automatisch een einde aan zijn loopbaan als zanger en vioolspeler.

Hij was ten andere rijp voor een succesrijke carrière als schilder: hij had gedurende jaren veel geschilderd, duizenden tekeningen en schetsen gemaakt en zijn eerste optreden in tentoonstellingen te Parijs werd voor de kunstliefhebbers een ware veropenbaring. In Barbizon werkt hij met Daubigny en Corot die zijn boezemvriend werd. Hij verkoopt veel, vestigt zich te Gasny, geeft er les aan een Fins meisje Julia Stigselius die schildert, piano speelt, op haar meester verliefd geraakt en ermede trouwt!

De jaren van armoede en ontbering zijn ver achter de rug: men betaalt 30.000 fr. en meer (goudfranken) voor zijn schilderijen. De meest gevreesde kunstkriticus, Théophile Gautier, is vol lof over zijn oeuvre, musea, de Franse regering, ministers, diplomaten, zelfs Napoleon III kopen landschappen van de "meester". Te Parijs, te Londen, te Munchen overal waar hij expozeert, worden hem medailles, prijzen of onderscheidingen toegekend.

In 1882 keert hij definitief naar zijn geboortestreek terug. Hij heeft langer dan zijn broeder Xaveer kunnen weerstaan aan de stem van het landschap van zijn jeugd, thans wil hij zijn carrière te Gent beëindigen. Het werden gelukkige jaren: tot op de laatste dag van zijn leven heeft hij gewerkt, in volle overgave en oprechtheid.

Zoals zijn broer Xaveer is hij oud geworden. Op 23 juli 1903 hebben zijn vrienden hem een laatste maal gevierd naar aanleiding van zijn 80ste verjaardag. Schepen Boddaert voor de stad, Lodewijk Tijdgadt voor de kunstenaars, Van Hoorde voor zijn vrienden brachten hem een warme en spontane hulde. Cesar De Cock ontving ze in zijn legendarische blauwe kiel, herinnering aan zijn verblijf in Normandië. Enkele maanden later vervoegde de schilder van de natuur de eeuwige landschappen. Zijn kunst en deze van Xaveer zijn gebleven, als een plekje blauwe hemel tussen twee onweerswolken, als een glimlach van de zon op de vlakke. Het was een kunst zonder problemen, zonder filosofie, zonder toegeving aan een of andere theorie. Daarom is hij gebleven zoals hij was: zuiver en van iedereen verstaanbaar.

Pierre KLUYSKENS